

Oponentský posudek disertační práce Alexandra Gregara

MĚSTO A (JEHO) DIVADLO

Smysl, cíl i celkovou podobu disertační práce Alexandra Gregara postihuje adekvátně její podtitul: *příběh královéhradeckého divadelního pahorku: od Elišky Rejčky k Annie Girardot, k novodobým tradicím městských Dionýsii*. Konkrétněji to formulují slova z úvodu práce takto: Jde o Hradec Králové jako „urbanizovaný prostor, zaplněný lidmi“ a existující jako „výsledek tvořivosti generací“, o jeho proměny, jež tak nebo onak jsou spojeny s jeho divadelní tradicí; tedy o divadlo jakou „součást lidského občanského směřování a konání.“

V první části sleduje práce vývoj města a jeho divadla od středověku až po vznik Krajského oblastního divadla v roce 1949 a k dnešnímu divadlu DRÁK, které je založeno v roce 1958 pod názvem Východočeského loutkového divadla. Stručně řečeno: po vznik dvou samostatných profesionálních divadel v Hradci Králové. V druhé části se práce soustřeďuje na problémy divadla, spojené s růstem města. To v Hradci Králové po dlouhá desetiletí znamenalo především otázku zda stavět nové divadlo, jaké a kde. Funkce divadla nelze však omezit jen na problematiku budovy. Jde o divadlo jako součást veřejného prostoru i o to, jak a kudy se stává součástí genia loci. V tomto případě to především znamená královéhradeckého jádra „starého města“ kolem Velkého náměstí, které na zmiňovaném pahorku bylo od 18. st. sevřeno hradbami vojenské pevnosti. A odtud následuje první a zevrubnější pohled na královéhradecké Klicperovo divadlo, na jeho osudy po listopadu 1989 a zejména na okamžik, kdy v roce 1994 se po prvé koná festival Divadlo evropských regionů. Což je také rok, kdy v Klicperově divadle po prvé režíruje Vladimír Morávek, jenž nepochybně svou tvorbou přispěl k podobě festivalu Evropských regionů, Práce definuje tento festival jako „event“ - mimořádnou, výjimečnou událost, svátek, jenž je v pravidelném opakujícím se čase vybočením z běžného života. Královéhradecký festival je tak autorem práce uchopen - souhlasně s přáním jeho zakladatelů - jako svátek divadla, který měl posílit prestiž města. Název festivalu i jeho logo mělo a má vyjadřovat „širší teritoriální, kulturní a do jisté míry i politické ukotvení této akce.“ Z tohoto bodu se také nabízí hlavní práce: „vyjádřit vztah festivalu a města - skrze jeho vnímání místní societou, jeho vlivem na vnější prostředí.“

Práce také podrobně a systematicky prochází rok po roce jednotlivé ročníky festivalu jako apocifického prostředku komunikace - dalo by se říci občanské komunikace - jež má reprezentovat Hradec Králové v souvislostech evropského divadla a založit i novou kulturní tradici. Tohle spolutvoří i zvláštní a podobu festivalu, kdy - jak práce dokumentuje -

nejde na počátku v první řadě o kvalitu inscenací ani o zájem nejširší odborné veřejnosti, ale především o zájem hradeckého publika - i když se brzo objevují zmínky přirovnávající královéhradecký festival k festivalu avignonskému. Práce v tomto směru argumentovaně na mnoha materiálech dokazuje otevřenost festivalu nejrozličnějším podnětům. Což ovšem také později znamená i zúžení kritérií výběru představení - alespoň u části odborné kritiky - kdy se idea svátku dostává do rozporu s náročností na kvalitu. Ale jde-li spíše o přehlídku, setkání, kdy kvantita převažuje nad kvalitou, tak jsou to výtky, jež vlastně jen potvrzují, že se pořadatelům festivalu povedlo dosáhnout toho, o co usilovali od počátku. Pokládám to, že se práci podařilo doložit a potvrdit průkazně, že Divadlo regionu je „více divadelní slavností než výběrovou uměleckou akcí, že jde o setkávání divadla milovných lidí a s lidmi od divadla“ za její největší přínos, za důkaz její metodologické soustředěné zaměřenosti a za její klíčový myšlenkový inspirativní přínos.

Neboť co je to „divadlo regionů“? Práce cituje na str. 140 tento názor Petra Pavlovského: „Rozsah festivalu je obrovský, u nás jedinečný. Jen v hlavním programu šedesát představení, z toho třetina zahraničních. To se nedá všechno stihnout...(dramaturgie)nemusí tolik dbát na to, aby tu bylo jen to nejlepší z nejlepšího. Každý si může najít to své...je toho fůra a když je některé představení slabší, nic se neděje.“ O tomtéž 7. festivalu (červen 2001) napíše Vladimír Just: „...mezi více než stovkou představení od kamenné činohry přes pouliční divadlo až po postmoderní experimenty byly vrcholy i propady, ale hradecká přehlídka je jedinečnou vitrinou divadla jednadvacátého století...jako v předchozích letech tu byly inscenace výborné, průměrné i špatné...Hradecký festival je nejdůležitější událostí české divadelní sezóny, ale pozornost, kterou mu věnují média, je hanebná a trapná.“ Vladimír Hulec v tomto kontextu konstatoval, že Divadlo evropských regionů je „širokou řekou zaplavující i okrajové dění, jehož součástí je i Open festival, který je jakýmsi off-programem, pandánem k oficiálnímu, ale otevřenost deklaruje i hlavní festivalová dramaturgie.“ V kritikách a v recenzích nechybí ovšem ani zmínky, které právě této šíři vytýkají, že je bez výběru a nepřiváží mnohdy inscenace špičkové kvality. Vladimír Just znovu - nikoliv naposledy - vyzdvihne význam festivalu, s nímž prudce podle něj kontrastuje nezájem médií, která se věnují, (jak píše Just) v duchu „českého provincialismu“ a pragocentrismu takovým akcím jako je Česká Thalie a tak se hlavní město těžko dozví o pohybu v regionech: „Tak se centrum postupně stává periferií, či chcete-li provincií, aniž si toho kdy všimneme.“ Práce na tyto postoje navazuje konstatováním, že „podobné stesky můžeme číst v ohlasech každého ročníku...Jejich příčina by zasluhovala rozbor komplexnější a to nejen v rovině umělecké, ale především z hlediska ekonomického, ale i sociologického.“ Bylo

by jistě zajímavé, kdyby práce alespoň nějak naznačila možnosti a trendy tohoto komplexního rozboru. Zvláště pak v souvislosti s tím, co už bylo na tom počátku nového tisíciletí naprosto patrné: že město pochopilo význam festivalu, že jeho obyvatelé se prokázali jako - jak napsal Vl. Just - ti „praví diváci“, že je to „publikum roku“, „pro něž se stávají kultovními inscenacemi i experimenty „jež by se v rozměrově analogickém pražském divadle nedočkaly ani pěti repríz.“ Ale: práce tvrdí, že „pro širší, především odbornou veřejnost, neumožňuje však celý komplex problémů (dramaturgie, finance, marketing), a to i přes úsilí mnohých teatrologů a kritiků, překročit provinční zakotvení festivalu...“ Neboli: festival, jenž je divadlem svého města, jehož diváci jsou schopni podpořit i druhový a žánrový neomezený rozsah předváděných inscenací, navíc festival čerpající z evropských zdrojů jako by stále zůstával pro divadelní odbornou veřejnost festivalem místním, provinčním. Vrací se tedy odjinud problém jež jsem už naznačil: bylo by zajisté prospěšné alespoň letmo se dotknout toho, zda jde o zásadní příčiny nebo zda je to vskutku jen a jen, naprosto a cele projev podceňujícího pragocentrismu.

Největší obhájce hradeckého festivalu Vladimír Just u příležitosti 10. ročníku píše p „světové jedinečnosti“ Hradce, která „spočívá v rovnici Divadlo Drak plus Klicperovo divadlo rovná se živá divadelní tradice. Divácké zázemí, jež stotisícové město poskytuje festivalu, je kultivovanější, než je tomu ve městech třeba i desetinásobně větších...“ Jana Machalická ovšem odpoví článkem, v němž prohlásí, že ne vždy regionální festival může být Avignonem s padesátiletou tradicí, že regionální festival zůstává domácí, lokální záležitostí a „ne všechno, co (se) na regionálních přehlídkách vidí, je geniální...“ Znovu tak práce naráží na problém co znamená „město a jeho divadlo“ a jaký kontext a přesah může Divadlo regionů vytvářet. Myslím, že tento problém nelze zkoumat bez přihlédnutí k Open Air Programu, jenž je v současné podobě nesporně největší přehlídkou neinstitucionalizovaného českého divadla jak profesionálního tak poloprofesionálního a samozřejmě i amatérského. V této části hradeckého festivalového dění se totiž naprosto zřetelně a jasně ukazuje, že nejde na prvním místě o divadelní kvalitu, ale o jisté trendy a tendence v současném divadle. Autor práce, jenž je zakladatelem Open Air Programu a podílel se léta maximálně na hlavním programu Divadla evropských regionů, by o tom jistě mohl říci daleko více než autor tohoto posudku, jenž je pouhým - a ještě ne zcela systematickým pozorovatelem - tohoto dění. Proto by rád pár slov na toto téma při obhajobě, k níž práci doporučuje, uvítal.

